

**ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ КЛІНІЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ
МІНЕРАЛЬНОЇ РОПИ “ДЖЕРЕЛА ЯКОВА” В ЛІКУВАННІ
ЗАХВОРЮВАНЬ ТА НАСЛІДКІВ ТРАВМ ОПОРНО-РУХОВОЇ
СИСТЕМИ (попереднє повідомлення)**

**В. А. Андрейчин¹, Л. А. Орел², І. Д. Непорадний²,
О. І. Смолинський²**

¹Івано-Франківський національний медичний університет,
кафедра травматології, ортопедії та ВПХ;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 2;
тел. +380 (342) 52-81-11

²Івано-Франківська перша міська лікарня;
76012, м. Івано-Франківськ, вул. Матейка, 34;
тел. +380 (3422) 3-21-10

З початку минулого століття є відомості про існування мінерального джерела ропи “Джерела Якова” та санаторію для її зовнішнього застосування в Олесюві, який існував під патронатом лікарів м. Станіславова та м. Львова.

З 2000 р. відновлено свердловину “Джерело Якова” і використання мінеральної ропи “Джерела Якова” для зовнішнього застосування при захворюваннях та наслідках травм опорно-рухової системи може виявитись дієвим фактором у медичній реабілітації хворих.

Ключові слова: *поселення Олесюв, мінеральна ропа “Джерело Якова”, опорно-рухова система.*

Порізане ярами, покрите лісом узвишся Пациківської Сигли та Чорного Лісу, розташоване в 400 м над рівнем моря можна прирівняти до гірської місцевості. За 2 км від Пацикова (Підлісся), тобто за 6 км від Станіславова на поміщицьких землях функціонувало лікувальне джерело мінеральної води. Ще у 1927 році у офіційному донесенні гмінного уряду у Старому Лисці до Станіславівського Старости вживається визначення “від давніх часів”.

Цілком можливо, що у Пацикові повторюється історія м. Долини: там соляне джерело, на базі якого сотні років і до сьогодні працює солезавод, відкрите серед лісів монахами-василіанами, які власне через свій монастир на горі Знесення заснували близько 850 року м. Долину. У всякому випадку, урочище трохи вище сьогоднішньої птахофабрики, біля сучасної об’їзної дороги, зветься “монастир” і на картах минулого століття позначене як поселення [8].

У 1927 р. поміщик Пацикова, і одночасно львівський підприємець Олександр Рогаль Левицький, у відповідності з вимогами держави, яка стимулювала розпад поміщицьких господарств на дрібніші селянські, та з дозволу Земельного уряду у Станіславові почав парцеляцію (тобто

розпродаж по частинах, від латинського слова *parts*) біля 200 га землі, на яких створено поселення назване Олесюв [9]. Спочатку землі Олесюва продавалися ділянками не менше 3,6 ара кожна. Перед цим коштом поміщика були прокладені основні дороги та викопані криниці. Ділянка у 3,6 ара після прокладання дороги, на той час коштувала 25 доларів США і 5 доларів за оформлення. Різнорабочий для цього повинен був працювати біля 90 днів, медична сестра – більше місяця.

Поміщиком було проведено і пробне буріння, яке принесло успіх – з глибини 86 м отримано високомінералізовану воду. Свердловина отримала назву “Джерело Якова”. На воді двох джерел – столової мінеральної та високомінералізованої ропи “Джерело Якова”, а також з врахуванням мальовничої місцевості, близькості лісових масивів у 1929-30-му роках засновано водолікувальний заклад. Через декілька років на території Олесюв крім водолікувального закладу було вже декілька сотень дач, мурований костел, школа, цвинтар, ресторан із залом у 320 м², редакція “Газета Олесювська”, пункт поліції [5, 10, 11].

Відвідуваність водолікарні у тридцять роки складала 60-150 осіб за сезон. У санаторії відпочиваючих постійно приймав лікар Давид Хакер, на літо приїжджав зі Львова професор доктор Грігер з асистентом Мезаховським. Професор Грігер пізніше збудував тут власний санаторій. Сполучення Олесюва зі Станіславом здійснювалося автобусами. Міст через Бистрицю тоді знаходився у Крихівцях, нижче церкви. Через декілька років, коли Олесюв отримав статус курортної місцевості, розparcelьовано ще більше тисячі гектарів землі, де закладено поселення Зосінек. Воно розміщувалося на захід від Загвіздя на обох берегах Чорного Потоку, виходячи аж на лівий берег Луквиці.

Оскільки провідним курортом з водолікування у Польщі на той час вважався “Івоніч”, склад видобутої мінеральної ропи з “Джерела Якова” порівнювався, у першу чергу, з водою івоніцькою з джерела “Кароль”. Основним аргументом у справі відкриття нового курорту слугував факт вищого вмісту у олесювській воді йоду (за йодидом натрію – 0,0242 грами на кілограм води супроти 0,0227) і покладалися надії на знаходження ефективного джерела води, насиченої бромом. Офіційне державно-урядове дослідження Олесювської води з “Джерела Якова” проводилося у Станіславові (лабораторія доктора медицини Фішбаха та інженера-хіміка Манхейля, на площі Міцкевича, буд.6) та у Львові (лабораторія Володимирського), а також у Варшаві (Державний Заклад гігієни) [6, 7, 12, 13].

Тогочасні результати досліджень були так: досліджуване “Джерело Якова” знаходиться в Олесюві до початку пагорба зі боку Станіслава на відстані приблизно 800 м від річки Посічанки, притоки р. Бистриці, близько 200 м від криниці глибиною близько 4 м з водою “солодкою” питною. Початкова глибина свердловини – 82 м. Внаслідок осунення труб глибина її досягла 86 м. У отвір до глибини 29 м були запущені три дюймові залізні труби, через які на всю глибину введено цинкові труби.

Аналіз ропи “Джерела Якова”:

Аніони хлору (Cl), бромю (Br), йоду (I), сірчаної кислоти (SO₄), незначна кількість ортофосфатної кислоти (HPO₄). Катіони калію (K), натрію (Na), літію (Li), амонію (NH₄), кальцію (Ca), стронцію (Sr), магнію (Mg), заліза (Fe) і мангану (Mn). Питома вага 1,0104.

Сухий залишок у 1 кг води, висушеному при 180°C складає 13,6349 г.

Аніони	К-ть, гр/кг
хлору (Cl)	8,2164
бромю (Br)	0,0165
йоду (I)	0,0200
сірчаної кислоти (SO ₄)	0,0009
метафосфатної кислоти (HPO ₄)	0,0028

Катіони	К-ть, гр/кг
калію (K)	0,0726
натрію (Na)	4,8028
літію (Li)	0,0018
амонію (NH ₄)	0,0305
кальцію (Ca)	0,2795
іон гідрокарбонату (HCO ₃)	0,3438
стронцію (Sr)	0,0036
кислоти метасірчаної (H ₂ SO ₃)	0,0084
магнію (Mg)	0,1311
вуглекислого газу вільного (CO ₂)	0,1340
заліза (Fe)	0,0009
дигідрокарбонату мангану (Mn)	0,0087

На підставі цих даних можна сказати, що зібрані проби води відповідають розчину:

Інгредієнти	К-ть, гр/кг
хлорид амонію (NH ₄ Cl)	0,0905
хлорид літію (LiCl)	0,0112
хлорид калію (KCl)	0,1385
хлорид натрію (NaCl)	12,1857
бром (натрію NaBr)	0,0213
йод (натрію NaI)	0,0243
хлорид кальцію (CaCl ₂)	0,7709
гідрофосфат кальцію (CaHPO ₄)	0,0039
дигідрокарбонат стронцію (Sr/HCO ₃ / ₂)	0,0084
хлорид магнію (MgCl ₂)	0,2646
дигідрокарбонат магнію Mg (HCO ₃ / ₂)	0,3810
сульфат магнію (MgSO ₄)	0,0011
дигідрогідрокарбонат заліза (Fe/HCO ₃ / ₂)	0,0029
дигідрокарбонат мангану (Mn/HCO ₃ / ₂)	0,0280
кремнієва кислота (H ₂ SiO ₃)	0,0084

Загальна кількість складників постійних через з'єднання 13,9407 г, в тому числі вуглекислого газу, необхідного для отримання гідрокарбонату – 0,3495. Загальна кількість складників постійних після зміни гідрокарбонатів на карбонати – 13,5912 г, вільного вуглекислого газу (CO₂) 0,1340.

Вода містить органічні субстанції, сліди борної кислоти, глини, цинку і бору.

Слід слід вважати соляною, що містить значну кількість бром та йоду.

Виходячи з хімічного складу, доц. д-р Сабатовський зі Львова рекомендував вживати ропу з “Джерела Якова” зовнішньо при скрофульозі, легких туберкульозних змінах шкіри, лімфатичних вузлів і кісток, порушеннях сечовипускання та сечовиділення, ожирінні, ревматизмі, післятравматичних набряках, у реабілітаційному періоді при травмах опорно-рухової системи, а також у розпиленому стані – при хворобах носа, горла, гортані та трахеї.

Питання про вживання олесювської води всередину на той час не вивчалось.

На жаль, існування Олесюва як водолікувального санаторію було короткочасним. Вже після 1939 року почалося систематичне його нищення селянами навколишніх сіл. Даних про функціонування тут санаторію у 1939-41 роках не знайдено, а у війну та після неї залишки Олесюва та Зосінки використовувалися як база партизанами Ковпака, Шукаєва та УПА.

Останню крапку на існуванні водолікувального курорту у Олесюві поклали військові. На прохання командуючого 18-ою армією генерал-полковника Москаленка 28.11.1945 року Станіславівський облвиконком виділив для її потреб під стрільбище 23 тисячі 842 гектари землі. Сюди входили і землі Олесюва. Аж до середини 90-тих років доступ цивільного населення до джерел був закритий [1].

З 2000 р. відновлено свердловину “Джерело Якова” і організовано ТзОВ “Аріон” (співвласники Михайло Дем’янів та Валентин Нікітїч) [2, 3, 4]. У 2000 р. в с. Драгомирчани ТзОВ “Аріон” збудував новий завод з розливу мінеральної ропи “Джерела Якова” та відновив джерело мінеральної лікувально-столової води.

Методика використання мінеральної ропи “Джерела Якова” при захворюваннях опорно-рухової системи: ропу використовується у вигляді місцевих або загальних ванн температурою 35–37⁰ С у співвідношенні ропи до води (1:3). Тривалість – 10-15 хв. Процедуру призначають через день. Кількість процедур – 10-12.

Нами, за вказаною методикою, проведено клінічне застосування мінеральної ропи “Джерела Якова” у 18 хворих віком від 31 до 76 рр. із захворюваннями і наслідками травм опорно-рухової системи (артрози, остеохондрози, ревматоїдний артрит, поліартрит, наслідки переломів кісток: нейродистрофічні синдроми, післяімобілізаційні контрактури, сповільнена консолидація). Клінічне застосування ропи проводилось згі-

дно з наданими рекомендаціями пацієнтами самостійно. При нейродис-трофічних синдромах та больових післяімобілізаційних контрактурах мінеральну ропу комбінували через день з використанням Ремісиду-Дарниця гелю, який легкими рухами втирали у шкіру суглобів, що ефективно знімало біль і запалення.

У всіх 18 хворих спостерігалось значне покращення самопочуття: зменшився біль, набряк і поліпшилась функція хворих кінцівок. Ускладнень, пов'язаних з зовнішнім застосуванням ропи, не виявлено.

Перспективи подальших досліджень. Вивчення впливу мінеральної ропи “Джерела Якова” дасть можливість виявити особливості її впливу на опорно-рухову систему при її патології і покращити медичну реабілітацію та якість життя ортопедо-травматологічних хворих.

Висновки.

1. Відомості про існування мінерального джерела ропи “Джерела Якова” та існування в Олесюві санаторію для її зовнішнього застосування зустрічаються в офіційних документах ще на початку минулого століття, а його використання здійснювалось під патронатом лікарів м. Станіслава та Львова.

2. Застосування мінеральної ропи “Джерела Якова” при захворюваннях та наслідках травм опорно-рухової системи може виявитись дієвим чинником у медичній реабілітації хворих.

Література

1. Андрухів І.О., Француз А.Й. Станіславщина : двадцять буремних літ (1939 -1959). – Рівне – Івано-Франківськ. – 2001. – 336 с.
2. Інструкція МОЗ України щодо практичного використання мінеральної води свердловини № 4369 с. Старий Лисець Тисменецького району Івано-Франківської області у лікувальній практиці при зовнішньому застосуванні. Укр. НДІ медичної реабілітації та курортології. 16 грудня 2005 року. – 5 с.
3. Довідка про кондиції на мінеральні води свердловини № 4369 Старолисецького родовища Івано-Франківської області. МОЗ України. Виконано в Українському науково-дослідному центрі медичної реабілітації та курортології від 08.06.2006 р.– 1с.
4. Висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи від 01.11.2005 року по мінеральній воді ропи “Джерело Якова”. МОЗ України. – 2 с.
5. Aleksander Lewicki. Do wysokiego wojewdztwa Wydział Zdrowia Publ. W Stanisławowie. Pacykow, dnia 31 grudnia 1927. Івано- Франківський облдержархів. – Ф.– 6, о.– 2, п. № 265.– 2 с.
6. Analiza Lwowska. Wynik chemicznego badania wody z Olesiowa. Chemichno-Mikroskopowo-Analityczne Laboratorium Rady Walerogo Wodzimirscego we Lwowie. Lwow, dnia 25 stycznia 1931r. – 1 с. Івано – Франківський облдержархів. Ф.– 2, о.– 4, п. № 399.
7. Analiza Stanislawowska. Analiza wody mineralnej. Źródło: Olesiw, Zdroj Jakoba. Laboratorium lekarskie. Dr.med. Fiscbach I inz. Manheim w

- Stanisławowie. Stanisławow, dnia 20.IX.1930 r. – 1 c. Івано-Франківський облдержархів. Ф.– 2, о.– 4, п. № 399.
8. Województwo Stanislawowskie W sprawie źródła Dewaitis i eksploatacji tejże wody.– Do Pana Starosty w Stanislawowie. Stanislawow, dnia 23 listopada 1927.– 1 c. Івано-Франківський облдержархів.– Ф.– 6, о.– 2, п. № 265.
9. Wyjaśnienie w sprawie parcelacji gruntow i nabywania parcel w letnisku “Zosinek” kolo Olesiowa pod Stanislawowem – miasta Woewdzkiego nad rzeką.– 2c. Івано-Франківський облдержархів.– Ф. – 6, о. – 2, п. № 265.
10. Ministerstwa Opieki Społecznej w Warszawie. Departament Zdrowia. 5 Załącznicóv. Olesiów, dnia 5 grudnia 1934.– 2c. Івано – Франківський облдержархів. – Ф. – 6, о.– 2, п. № 265.
11. Ministerstwo opieki społecznej W sprawie zdrojowiska w Olesiuwie. Do pana Wojewody w Stanisławowie. Warshawa, dnia 26 stycznia 1935 r.– 1c. Івано – Франківський облдержархів. – Ф. – 2, о. – 4, п. № 174.
12. Panstwowo-urzedowa analiza: Wynik badania próby wody ze źródła Jakóba w Olesiuwie. Warszawa. Dnia 31 maja 1932 r.– 1c. Івано- Франківський облдержархів. Ф.– 2, о.– 4, п. № 399.
13. Sabatowski Antoni Docent, Dr. Analizy wody z Olesiowa. Gazeta Olesiowska, 1921 p. № 3.– 2c. Івано – Франківський облдержархів. – Ф. – 6, о. – 2, п. № 265.

**HISTORICAL PRE-CONDITIONS OF CLINICAL
APPLICATION OF MINERAL BRINE “SOURCE OF YACOV” IN
MEDICAL TREATMENT OF DISEASES AND CONSEQUENCES OF
LOCO MOTOR SYSTEM TRAUMAS (previous report)**

V. A. Andreychyn¹, L. A. Oreł², I. D. Neporadniy², O. I. Smolynscy²

¹*Ivano-Frankivs'k national medical university,
department of traumatologii, orthopaedist and VPH;
76000, Ivano-Frankivs'k, st. Galich, 2; ph. +380 (342) 52-81-11*
²*Ivano-Frankivs'k clinical hospital №1;
76012, Ivano-Frankivs'k, st. Mateiko, 31; ph. +380 (3422) 3-21-10*

From the beginning of the last century there is information about existence of mineral source of brine “Source of Yacov” and existence of the health centre in Olesyov for its external application which existed under patronage of doctors from Stanislaviv and Lviv.

From 2000-th year a bore-hole “Source of Yacov” was reconstruct. The use of mineral brine “Source of Yacov” for external applying for the diseases and consequences of the loco motor system traumas can manifest itself as effective factor in the medical rehabilitation of patients.

Key words: *settlement Olesyov, mineral brine “Source of Yacov”, the loco motor system.*